

Etik ve Estetik Bağlamında Çocuk Edebiyatının Sosyolojik Boyutu

Beyhan KANTER*

Giriş

Çocuk öznelerin ruh dünyalarına yönelen ve onların yaşam algılarında dış dünyanın kaotik yapısına karşı ‘çocuksu bir gerçeklik’ oluşturma amacıyla olan çocuk edebiyatı, etik ve estetik ilişkisinden bağımsız değildir. Etik ve estetik arasındaki ilişkinin çocuk edebiyatı ürünlerinde gözetilmesi, çocuklara özgü bir çocukluk felsefesinin ve sosyolojisinin inşa edilmesinde önemi yadsınamaz bir gerçekliğe sahiptir. Çocuk özneler için üretilen edebî eserler estetize edilirken çocuk ruhunun inceliklerine ve masumiyetine ilişkin ‘çocuksu gerçekliğin’ dikkate alınması ve ‘çocukluğun saf bakışının’ yakalanması, nitelikli ve yetkin bir çocuk edebiyatının oluşumuna katkı sağlar. Çocuk temalı ya da çocuk merkezli her eserin çocuk edebiyatına dâhil edilmemesi de bu noktada önem arz eder. Bununla birlikte sadece psikolojik değil aynı zamanda sosyolojik bir arka planı bulunan çocuk edebiyatının, çocukların kimliklerinin inşa sürecinde ve toplumsal ilişkilerini düzenlemede aracı bir rol oynadığı da gözden kaçmamalıdır. Zira “edebiyatın sosyolojik imkânı, toplum sorunlarının incelenmesi, açıklanması ve yorumlanmasında edebiyatın göz önünde bulundurulması gerektiğini öne sürmektedir” (Alver 2012: 11). Bu bağlamda çocuk edebiyatının da sosyolojiyle ilişki içinde olmasının gerekliliği ortaya çıkar.

Kimlik İnşa Sürecinde Çocuk Edebiyatı

Dünya ile tanıştıkları andan itibaren toplumla iletişim kurmak zorunda kalan bireylerin yaşama ilişkin tutumlarının belirlenmesinde çocukluk sürecinin etkisi, psikolojinin uzun yıllardan beri kabul ettiği bir gerçekliktir. Dolayısıyla toplumsal yaşam içinde kendilerine yer edinmek isteyen bireylerin çocukluk dönemlerinde karşılaştıkları olaylar, kimlik kurgulamalarını etkiler. Bu noktada çocukluğa “biyolojik değil toplumsal bir tasarım” (Şirin 2007: 28) olarak yaklaşan görüşü benimseyen çocuk edebiyatının işlevi de belirginleşir. Yaşamın, sadece deneyimlerle ya da verili gerçekliklerle değil toplumsal yaşamın katı gerçekliğine hazırlayacak ve sosyokültürel atmosferi tanıttak edebî ürünlerle de öğretilmesi, çocuk edebiyatının temel meselelerinden birisi sayılabilir. Öncelikle, halk muhayyilesinin biçimlendirdiği sözlü kültürün ürünleri olan ninnilerle, masallarla ailesi dışında bir sosyal çevrenin olduğunu keşfeden çocuk özneler, okul çağıyla birlikte yazılı edebiyatın çocuklara yönelik türleriyle karşılaşır. Bu karşılaşma, çocuğun sosyolojik olarak toplumla tanışmasından farklı özellikler arz eder. Çocuk, yaşamın sadece kendi ailesi ya da sosyal çevresiyle sınırlı olmadığını ayırımına vararak yeni dünyalara açılma

* Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

imkanı bulur. Çocukların hayal ve duygu dünyalarını odağına alan çocuk edebiyatı, aynı zamanda çocuk öznelerin ana dillerini doğru kullanmalarına, estetik zevk oluşturmalarına ve yaşama ilişkin belirgin bir tavır geliştirmelerine katkı sağlar. Böyle bir katkı da, çocuk edebiyatının sosyolojik sınırlarıyla doğrudan ilişkilendirilebilir.

Çocukların yaşadıkları topluma özgü unsurları çocuk edebiyatı aracılığıyla öğrenmeleri, mensubu oldukları kültürel yapıyı tanımalarında, içselleştirmelerinde ve kimlik kurgularını tamamlamalarında önemli bir yer arz eder. Toplumsal yapının onayladığı bir kimliğin kurgulanmasında çocuk edebiyatı ürünleri de aracı bir rol üstlenir. Kimlik inşasının çocukluk çağında başladığı göz önünde tutulursa, çocuk öznelerin yetişkinler dünyasıyla ilgili gerçeklikleri tanımalarında çocuk edebiyatının yükleneyeceği sorumluluklar da artar. Ancak “çocuk edebiyatı, çocuklara çocukluğu ya da çocuğu anlatan bir edebiyat değildir. Böyle bir edebiyat kendisini sınırlandırır. Çocuk, her şeyden önce iyi, nitelikli çocuk kitabından ve yazarından, kendisini çocukluğundan çıkarmasını ve kendi dünyasına götürmesini bekler” (Şirin 2000: 10). Bu beklentiye verilen cevap ise geniş bir külliyatı olan çocuk edebiyatının sosyolojik yönünü oluşturur. Çocuklar için oluşturulan edebiyatın sadece pedagojik ya da psikolojik değil sosyolojik bir zeminin de olması ve sosyal yaşamın dökümünü içermesi, çocuk öznenin de etkin bir birey olarak düşünülmesiyle ilintilidir. Dolayısıyla “insan-toplum gerçekliğini, insanlık durumunu çözümleme edebiyatın sosyolojik analize yeni farklı yollar açabileceği” (Alver 2012: 15) görüşünden hareketle, çocuk edebiyatı ürünlerinin de sosyolojik verilerle şekillendirildiğini söyleyebiliriz.

Sade bir anlatımla şekillenen çocuk edebiyatı ürünlerinin kavramsal ve estetik çerçevesi, etiğe dayanan toplumsal bir nitelik de taşır. Bu bağlamda, “çocuk için” edebiyat denildiğinde sadece sınırlı konuların ve türlerin içinde bulunduğu bir alan ya da ‘edebiyatın çocuksu hâlleri’ değil çocuğu toplum yaşamına birey olarak kazandıracak çok geniş bir yelpaze anlaşılmalıdır. Örneğin çocukları sosyal bir atmosferle kuşatan hikâye ve romanların içerdiği toplumsal boyut, sevgi odaklı olduğu gibi aynı zamanda gündelik yaşamın çocuk muhayyilesinin algılayabileceği şekilde süzgeçten geçirilmesiyle kurmaca düzleme taşınır. Söz konusu eserlerdeki gerçeklik, damıtılmış olarak yansıtılır ve çocukların sadece biyolojik değil aynı zamanda sosyal gelişimleri süresince de yaşamsal gerçeklikleri tanımalarını mümkün kılar.

Çocuklar için yazılan edebî eserlerin çocuklara ahlaki duyarlık kazandırmaya yönelik eğilimleri, onların duygusal ve ruhsal gelişimlerine etki ettiği gibi kimliklerini biçimlendirmek amacı da taşır. Bu bağlamda çocukların toplumsal yaşamla sağlıklı bir ilişki kurabilmelerinde diğer pek çok sosyal unsurla birlikte aracı bir rol üstlenen çocuk edebiyatı, çocukluğun sosyolojik yapısından uzak bir gerçeklik ihdas etmemelidir. Dış dünyadan ve sosyal çevreden bağımsız düşünilemeyen çocuklar, edebiyat aracılığıyla da toplumsal belleğin etik göstergelerle şekillenen yapı taşlarını öğrenirler. Bu öğrenmeyle birlikte çocuk özne, belleğine kazınan toplumsal deneyimleri pekiştirdiği gibi dikkatini kendisi dışındaki bireylere çevirir.

İçinde yaşanan toplumun geleneklerinden, verili kabullerinden, yapı taşlarından ve kültürel kodlarından beslenen çocuk edebiyatının, yetişkinlerin dünyasından ayrıştırılmış, salt hayal gücünden beslenen bir evren oluşturması, çocukların toplumun geri kalan

kısından yalıtılmasına yol açar. Böyle bir yalıtım, çocuk edebiyatının sınırlarını daraltır. Sınırlandırılmış bir edebiyatın muhatabı olan çocuklar, dış dünyayı sadece hayallerle örülmüş dar bir pencereden görme eğiliminde bulunabilirler. Bununla birlikte çocuk edebiyatının kimlik inşa sürecindeki rolü, çocukları “küçültülmüş yetişkin bedenler” olarak toplumsal yaşamla bütünleştirmekten ziyade çocukların kendi algılamaları çerçevesinde dış dünyayı tanımalarına etki etmek olmalıdır. Zira çocuk öznenin gerçekle olan ilgisi ile yetişkinin gerçekle kurduğu ilişki arasında epistemolojik bir mesafe söz konusudur. Söz konusu epistemolojik mesafenin kapatılması, gerçekliğin çocuksu hâllerinin edebî eserlere yansıtılmasıyla mümkün kılınabilir. Ancak bu yaklaşım, gerçekliğin yerinden edilmesini içermez. Bu noktadaki sorunlardan birisi de, edebiyatın çocuklarla hangi gerçeklik üzerinden bir iletişim kurduğunun ve hangi gerçeklik üzerinden ‘çocukluk politikası’ inşa ettiğinin tartışılmasıdır. Sanal gerçeklikler mi, yetişkinlere ait gerçeklikler mi? Oysa çocuk öznelerin kimlik inşasında gerçekliğin sunulma biçimi, gerçek ve mecaz arasındaki çağrışımlar üzerinden kurgulanır. Çocuklar için yazılan edebî eserlerde gerçeklik, mecazlarla kurmaca düzleme taşınır, mecaz gerçekle incelikli bir anlatım aracılığıyla yer değiştirir ve gerçek olarak algılanır. Nitekim fabllarda anlatılan olayların toplumsal yaşamın düzenine ilişkin kültürel kodları içermesi, gerçeğin mecazla işaret edilmesine örnek olarak gösterilebilir.

Kimlik inşasında çocuk edebiyatının önemli işlevlerinden birisi de çocukların içinde yaşadıkları vatani ve mensubu oldukları milleti benimsemelerinde yol göstericilik görevini üstlenmeleridir. Kimlik tanımlamasında bireyin aidiyetini belirleyen bu unsurların çocuk öznelerin belleğinde yer edinmesi, sözlü ya da yazılı kültürün çocuklar için yapılandırılmış türleri sayesinde gerçekleşir. Örneğin çocuk romanlarında betimlenen mekânlar, kahramanlara verilen isimler ve anlatılan konular, içinde yaşanan toplumun sosyokültürel ve sosyoekonomik yapısından izler taşır. Bununla birlikte çocuklar için yazılan hikâye ve romanların, sadece idealize çocuk tiplerini yansıtmaktan ziyade aynı zamanda çocuk sosyolojisini ve psikolojisini de içine alacak biçimde kurgulanmaları, çocuk edebiyatının toplumsal yönüyle ilgilidir. Ancak şunu vurgulamak gerekir ki; yetişkinler için yazılan romanların, hikâyelerin özetlenmesi ya da dillerinin sadeleştirilmesi, bu türden eserlerin çocuk edebiyatına dâhil edilebileceğini göstermez. Bu tür eserler, çocuk sosyolojisini yansıtmaktan uzaktır.

Sınırları çizilmiş bir yaşamın içinde çevresine yabancı gözlerle bakan çocuk öznenin ruhsal ihtiyaçları elbette ki yaşamın bizatihi içinde karşılanmalıdır. Ancak çocuk edebiyatı ürünleri de diğer edebiyat ürünleri gibi yaşamsal gerçekliği sahte bir kurmaca düzleme taşımazlar. Yazar, “gerçekliği dönüştürse dahi eserini oluştururken kullandığı malzemeyi, sosyo-kültürel ortamı gözleminden ve bizatihi orada tecrübi bir hayat sürmesinden sağlamaktadır” (Alver 2012: 13). Bu bağlamda çocuk edebiyatı, çocuk belleğinde, değer yargılarının yorumlanmasına ilişkin bir bakış açısı oluşturduğu gibi “millî kimliğin inşası”na katkı sağlar. Ancak modern zamanlarla birlikte çocuk belleğinin ‘sanal kimlik’lerle biçimlendirildiği görülmektedir. Çocuk edebiyatının teknolojik gelişmeleri iskalaması, modern zamanlarda çocuk öznelerin kimlik inşalarının medya merkezli olmasında önemli bir sebep olarak sayılabilir. Teknoloji tarafından biçimlendirilen ve “medyatikleşen kültür” çerçevesinde yaşayan çocuk öznelerin “sentetik kimlik”leri içselleştirme çabasında oldukları göz ardı edilmeyecek bir gerçekliktir. Bu durum, çocukların birbirlerine sosyal

olarak dokunma eşiklerini yitirmelerine neden olduğu gibi “yeni sentetik kimlikler” üretir. Sosyal dokunuşları ıskalayan ve çocuğu sadece kendi ruh dünyasına kilitleyen kimliklerin toplumsal olarak değerler hiyerarşisinde de yeri yoktur. “*Üretilmiş değerleri tüketen toplumlarda kimlik sorunu olan yeni bir çocukluk oluşmaktadır. Yeni çocukluğun kimlik sorunu bütün dünya çocuklarını kapsamaktadır ve bu sürecin çocuk edebiyatıyla ilişkisi henüz kurulamamıştır*” (Şirin 2007: 49). Çocuk muhayyilesinde sosyal gerçekliği inşa etmek için ‘rafine bir çocuk’ edebiyatına ihtiyaç duyulduğu gibi çocukluğa atfedilen yeni anlamlarla birlikte teknolojinin de dikkate alınması gerekir. Modern çağların ideolojisi teknolojidir ve sosyal toplumun yerini sanal ağ toplumu almaya başlamıştır. Bu noktada çocuk edebiyatının derdi, “*hangi çocuk*” sorusuyla başlar. Zira yetişkin tahayyülle beslenen çocukluk, eksik, yetersiz ve çorak kalır. Modernizmle birlikte çocukluğun asli beslenme kaynaklarının değişmesi ise yetişkinlerin eylemleriyle doğrudan ilişkili olduğu için çocuk edebiyatının sosyolojiyle kuracağı bağ da bu çerçevede ele alınmalıdır.

Çocukların kimlik inşalarında, çok yönlü bir şekilde çocuk edebiyatı türlerini barındıran çocuk dergileri de önem arz eder. Çocuk edebiyatının özerk bir alan olarak gelişmeye başladığı Tanzimat Dönemi’nden itibaren Osmanlı modernleşmesinin sosyolojik boyutuna hız kazandıran basın kültürü içinde çocuk dergileri de ciddi bir yer edinirler. Özellikle çocukların toplumsal yaşamda kültürel kodları benimseyen bireyler olarak yetiştirmelerine öncelik veren ve pedagojik ağırlıklı bir yönelim gösteren çocuk dergileri, çocukların yaşam algılarını belirlemede de bir rol üstlenme amacı taşır. Ancak çocuk dergileri ile ilgili karşımıza çıkan sorunsallardan birisi, söz konusu dergilerin içinde yer alan ürünlerin çocukları sosyal bir birey ve “ideal bir yetişkin” olarak yetiştirme amacı güderken edebiliği ve estetikliği ne derece gözettikleridir.

Çocuk Edebiyatı Ürünlerinde Etik-Estetik İlişkisi

Çocuk edebiyatının çocukları eğitmeye ve onlara ahlaki duyarlılıklar kazandırmaya yönelik bir tavır da söz konusudur. Ancak çocuk edebiyatının etik ve estetik arasında sıkı bir bağ kurduğu söylenebilir. Salt didaktik bir anlatımla ya da pedagojik bir söylemle kurgulanan eserlerin estetiği ihmal etmeleri, çocuk edebiyatında üslup sorununu ortaya çıkarır. Dil ve üslup bakımından çocukların ruh evrenlerine özgü bir biçimde kurgulanan çocuk edebiyatı eserleri çocukları toplumsal yaşama hazırlarken onlarda aynı zamanda estetik bir haz duygusu ve estetik bir yaşam algısı geliştirmelidir. Bu bağlamda çocuk edebiyatında anlatılan şeylerin çocuk okurlar tarafından kolaylıkla anlaşılabilmesi ve sezilebilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte kuru ahlaki öğütlerin yerine çocukların ruh dünyalarına hitap eden, çocuk mantığına yönelen ve çocuk diliyle kurgulanan, çocukların anlayabileceği metaforların yer aldığı bir yapıyla şekillenen çocuk edebiyatı ürünlerinde estetik ve etik arasındaki dengenin gözetildiğini söylemek gerekir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin estetik algı oluşturmadaki etkisi, sadece edebî zevk açısından değil aynı zamanda görselliğe ilişkin bir estetik yönelim oluşturması bakımından da önemlidir. Özellikle çizgilerle süslenen eserlerin çocuğun görsel hafızasına kazanacağı unutulmamalıdır. Örneğin şiddet içerikli çizgi resimlerin yol açacağı algı, çocuk öznenin yaşam karşısındaki beklentilerinde ve “bilişsel gelişiminde” yıkıcı bir etkiye yol açabilir. Böyle bir etki, estetik endişelerle örülmüş bir gerçekliği ötelediği gibi etik unsurların da silinmesine yol açar. Oysa etik ya da estetiğin bir seçime dönüştürülmesinden ziyade, söz

konusu iki olgunun da çocuklara yönelik yazılan eserlerde bir denge hâlinde eritilmesi ve birisinin diğeri uğruna dışlanmaması gerekir. Etik ve estetik arasında kurulan denge, çocuk edebiyatı ürünlerini çok yönlü olarak biçimlendirir. Zira “estetik faktör kişinin gündelik olarak ne olduğudur; etik faktör ise, kişinin (kalıcı olarak) ne olacağına o olmasıdır” (Kierkegaard 2009: 27). Bu bağlamda çocuğun ruhsal dünyasında etik ve estetik bilincine ilişkin bir algının yapılandırılması, çocuklar için yazılan eserlerin hem psikolojik hem sosyolojik hem de edebî boyutunu oluşturur. “Güzellik üzerinden gerçeği tanımak” (Schiller 1999: 98), çocukların toplumsal yaşam içinde çatışmadan ziyade uyumu öncelikle sağlar. Böyle bir yaklaşım, çocuk gerçekliği ile doğrudan ilişkilidir. Nitekim çocukların “hayal güçlerinin canlılığı sayesinde, en basit şeylerde bile bir güzellik, yenilik, zevk ve heyecan duyulacak bir yön” (Şirin 2000: 107) bulmaları, yaşama güzellik odaklı bir estetik çerçeveden baktıklarını gösterir.

“Çocuk edebiyatı kültürü” (Şirin 2000: 74) olarak tanımlanan bir yapılanmanın sadece çocukların anlayabileceği şekilde yazılan ya da söylenen eserler ol(a)mayacağı, çocukların toplumsal yaşamın özel bireyleri olarak düşünülmesiyle ilintilidir. Böyle bir yaklaşım, çocuğu merkezine alan her eserin çocuk edebiyatı külliyatına alınmayacağı gerçeğini doğurur. Türk edebiyatında çocuk edebiyatının özerk bir alan olarak yer edinmesinin gecikmesi de buna bağlanabilir. Çocukların yaşamsal trajedilerinin anlatıldığı her eserin çocuk edebiyatı ürünü olarak sayılması, ‘çocuklar için’ edebiyat anlayışını geciktiren bir durumdur. Etik olarak çocukları yaşama hazırladığı düşünülen bu eserlerde çocuklar için ya da çocuklara göre bir estetik eğilimin olmayışı ve ‘çocuksu duyarlılığın yetersizliği’, bu tür yapıtların çocuk edebiyatı külliyatından ayrı tutulmalarında önemli bir etkidir. Zira “şiirin estetiğine ilişkin bütün ölçütler çocuk şiiri için de geçerlidir” (Şirin 2000: 104). Dolayısıyla çocuklar için yazılan şiirlerin salt eğitici ya da eğlendirici olması yeterli değildir. Çocuk öznenin yaşama bakışı, çocuksu tavrı, duyarlılığı, duygusal eğilimleri ve beklentileri estetik bir ölçüt içinde şiirsel form içinde eritilmeli, “dil’in çocuksu bir şölene dönüşmesi” (Şirin 2000: 1004) ve dilin inceliklerinin gözetilerek çocuk öznenin düzeyine indirgenmesi, şairin eserine ilişkin kaygılarından biri olmalıdır. Çocuklara özgü bir edebiyat estetiği kurmaya dayanan bu kaygı, hiç şüphesiz muhatabı çocuk olan bir edebiyatın özerk bir alan olarak gelişmesinde ve “çocuksu şiirler”in toplumun çocuk bireyleri tarafından benimsenmesinde önemli bir etkidir. Özellikle çağrışımlarla, “çocuksu anlatımlarla” ve ahenk unsurlarıyla şekillendirilen çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk öznelerin dış dünyayı algılama biçimlerinde dile ilişkin estetik bir bilinç oluşturur. Estetize edilmiş dil bilincinin kazanılması da çocuk öznelerin içinde yaşadıkları toplumla doğrudan ve sağlıklı bir iletişim kurmalarına imkân hazırlar. M. Ruhi Şirin’e göre, “öznesi çocuk olan şiirde çocuğun bilinç ile bilinç dışı, somut ile soyut sınırlarını bilmek, şairin çocuk bilgisi ile yüzleşmiş olmasını da gerektirir. Çocuk bilgisinin en temel dayanağı ise çocuk dili’dir.” (Şirin 2007: 130). Bu bağlamda, çocuk edebiyatının hem etik hem de estetik ölçütlerinden birisinin çocuk dilinin kullanılması olduğunu söyleyebiliriz.

Masallarda hem biçimin hem de içeriğin çocuksu duyarlılıkla beslenmesi, estetik ve etik arasındaki dengenin kurulmasıyla ilgilidir. Çocukları yaşama hazırlayan masalların hayal gücüyle beslenen özellikleri dışında dilsel yapının kullanımındaki estetik ölçüt, masalların kuru ve tekdüze bir anlatımdan uzak olmalarıyla ilintilidir. Masalların çocuklara güzelliği, iyiliği, masumiyeti telkin etmesinin de toplumsal yaşamın etik boyutunu öğ-

retmesiyle ilişkisi vardır. “Masalları sembollerden, hayal atmosferinden ayıkladığımızda hayatın kendisi ile karşılaşırız” (Şirin 2000: 113). Bununla birlikte masalların anlatıldıkları bölgelere göre farklılıklar göstermesi ve halkın deneyimleriyle sürekli yenilenmesi ise anlatıldığı toplumun gündelik yaşam pratiklerinden izler taşımasını yansıtır. Bu izler, çocuğun mensubu olduğu toplumun hem coğrafyasını, hem toplumsal deneyimlerini hem de etik kodlarını tanımasında önemlidir. Millî ve yerel özellikleri bünyesinde barındıran Keloğlan masallarının Türk toplumuna ait kültürel kodlarla şekillendiği göz önünde tutulursa masallarla ilgili sosyolojik boyut da ortaya çıkmış olur.

Çocuk edebiyatı alanında estetik ile ilgili meselelerden birisi de, ideoloji ağırlıklı ya da pedagojik karakterli yapıtların işlevselliği ön planda tutmaları ve çocuk öznelerine sadece arzu edilen güdümlü ya da politize bir kimliği kazandırma çabalarıdır. Böyle bir çabayla üretilen eserlerin estetik ve sanatsal kaygıyı göz ardı etmeleri, çocuk özneye sadece biçim verilmesi gereken işlevsel bir ruh olarak bakılmasını yansıttığı gibi aynı zamanda tek tip çocuk tasarımı içerir. Oysa “iyi bir çocuk kitabının konu bakımından yerli kültür değerleri yanında evrensel insanlık ve ahlak değerlerini kazandırıcı nitelikte olması” (Oğuzkan 2000: 210) çocukların sadece belli bir ideolojinin güdümünde kalmalarının önüne geçer. Apolitik olması beklenen çocuk edebiyatı ürünlerinde millî değerler ve kültürel kodlar, çocukların anlayabileceği bir tarzda ve edebîlik endişesi ötelenmeden anlatılmalıdır. “Çocukları geleceğe hazırlayan milletin kendi varlık alanını” (Kanter 2013: 239) çocuk edebiyatı eserleri üzerinden de kurgulaması kaçınılmazdır. Ancak salt ideolojik anlatımla ya da politik bir söylemle biçimlendirilen ve estetiğin dışlandığı ürünlerin edebîliği ve “edebiyat estetiği”nden nasibini alıp almadığı tartışmalı bir konudur. M. Ruhi Şirin’e göre, “bu tür kitaplar okur beğenisi söz konusu olsa da, her dönemde iyi edebiyat çitasının altında kalacak kitaplardır” (Şirin 2007: 42).

Sonuç

“Çocukluğun yeniden keşfi” ve çocuk öznelerin toplumsal yapının ana damarlarından birini oluşturduğu gerçeğinin içselleştirilmesi, çocuk edebiyatının “ne”liği üzerine incelemelerin yoğunlaşmasını hızlandırmıştır. Bu bağlamda salt çocuk merkezli her metnin çocuk edebiyatı yapıtı olarak değerlendirilmemesi, söz konusu edebiyatın sınırlarını çizdiği gibi sadece psikolojik değil aynı zamanda sosyolojik bulgular bakımından da ‘çocuksu duyarlılığın’ ve ‘çocuksu bakış’ın da öncelenmesi gerektiği fikrini doğurmuştur. Bu fikir, edebî eserler aracılığıyla sosyolojik analizler yapılabileceğine yönelik görüşlerin çocuk edebiyatına uygulanmasıyla da doğrudan ilişkilidir.

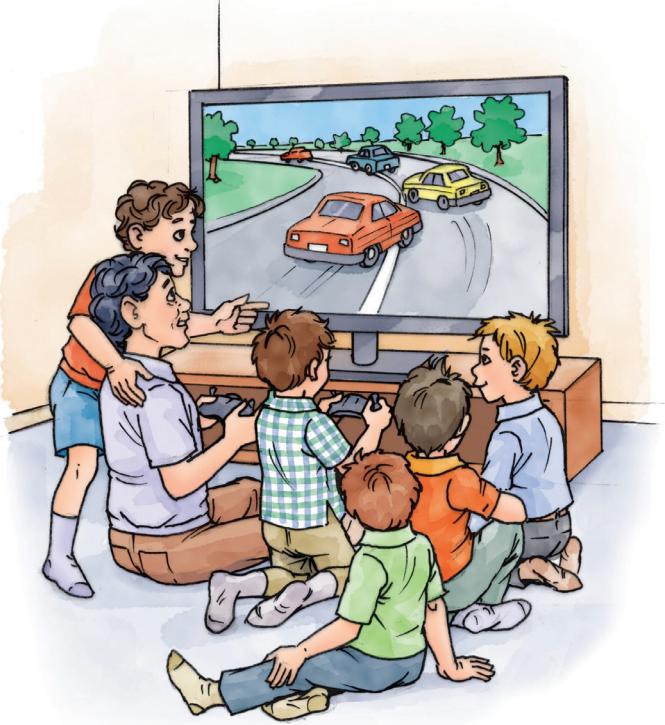
Okuru çocuk olan bir edebiyatın sosyolojik zemini, çocuk öznelerin toplumsal yaşamın bir bireyi olarak merkeze alınmalarıyla inşa edilmelidir. Yeni bir edebiyat tipolojisi fikrinden beslenen bu yaklaşım, sosyal konuların da çocuk edebiyatının içerisine dâhil edilmesi anlayışını yeniden gündeme taşır. Böylelikle çocuk edebiyatı ürünü sayılan ve “çocuk dürbünü ile dünyaya açılabilen” (Şirin 2007: 36) yapıtlar da ayrı bir sosyolojik çözümlemeye tabi tutulabilirler. Zira çocuk dünyasının sosyolojik yapısı, yetişkinlerin toplumsallıklarından farklılıklar arz eder. Çocukların da yetişkinlerin de aynı toplumu paylaştıklarının göz önünde tutulmasıyla vücuda getirilen çocuk edebiyatı yapıtlarının bu dengeyi gözetmesi beklenir. Ancak modern yaşamla birlikte “çocuk edebiyatı kültürü”nde değişimin yaşanması, çocuk öznelerin eğlence odaklı sanal bir yaşamı gerçekleri öteleye-

cek kadar içselleştirmelerinin sonucudur. Çocuk öznelerin edilgenleşmesine neden olan bu sonuç, sadece pedagojik değil aynı zamanda sosyolojik bir sorunu da içermektedir. Çocukları sadece muhatabı oldukları bir edebiyattan değil aynı zamanda çevreleriyle ilişki kurmaktan da alıkoyan bu gelişme karşısında çocuk edebiyatı yazarlarının kayıtsız kalmamaları gerekir.

Kaynaklar

- Alver, Köksal (2012), “Edebiyatın Sosyolojik İmkânı”, *Edebiyat Sosyolojisi*, (Ed. Köksal Alver) Hece Yayınları, Ankara.
- Kanter, Fatih (2013), *Millî Edebiyat Dönemi Türk Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu*, Grafiker Yayınları, Ankara.
- Kierkegaard, Soren (2009), *Etik/Estetik Dengesi* (Çev. İbrahim Kapaklıkaya) Ağaç Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Schiller, Friedric Von (1999), *Estetik Üzerine*, (Çev. Melahat Özgü), Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Şirin, M. Ruhi (2000), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, (Haz. M. Ruhi Şirin), Çocuk Vakfı Yayınları, Ankara.
- _____ (2007), *Çocuk Edebiyatı Kültürü*, Kök Yayıncılık, Ankara.
- _____ (2007), *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*, Kök Yayıncılık, Ankara.
- Oğuzkan, Ferhan (2000), *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, (Haz. M. Ruhi Şirin), Çocuk Vakfı Yayınları, Ankara.

Resim: Cavit Yaren